

СЕРПАНКАМИ Й ЛЕГЕНДАМИ ОВІЯНЕ СЕЛО: ВЕСЕЛІ ТЕРНИ

Легенди, легенди, легенди... Скільки тих легенд по всьому світі, адже кожна країна має безліч легенд, які передаються з вуст в уста з покоління до покоління.

Серпанками й легендами овіяна і Веселотернівська земля, край козацтва, великих багатств, унікальної природи та край прекрасних людей.

Завойовували ці території і татаро-монгольське військо, і литовське князівство, і Річ Посполита. Та народ завжди піднімався на захист своїх земель. В той час такою силою у

боротьбі проти іноземних загарбників стало українське козацтво. Багато було козацьких гетьманів, які очолювали боротьбу проти загарбників. Одним із самих видатних гетьманів України був Богдан Хмельницький. З його ім'ям пов'язана легенда походження назви Веселих Тернів. Одною із основних і переможних битв війська Богдана Хмельницького була битва з поляками під Жовтими Водами, яка відбулась в 1648 році. Бої були жорстокі і тривали багато днів. Битва завершилась перемогою війська Богдана Хмельницького над військом С. Потоцького.

А було колись... Безмежні степи розкинулись по обидва боки р. Саксагані: ковила, мурава, орошок, курай, бурчуки то як увійдеш у них так тільки землю та небо видно. Поженеш пасти коней та худобу той не побачиш їх у травах, а як розгорнеш ті трави, то полуниця так і бери руками. А береги річки поросли тернами в яких заливаються співом солов'ї.

То втомлене, поранене, але щасливе своєю перемогою військо Богдана Хмельницького попрямувало до берегів Саксагані. Чому не зануритися у духмяні трави лікуючи зранене тіло, чому не насолодитися веселим співом солов'їв лікуючи свою душу та відсвяткувати свою блискучу перемогу великим бенкетом.

«Запалали серед степу вогнища, заграли музики, святкували свою перемогу славні українські козаки. Проходячи поміж козаками, Богдан Хмельницький, бачачи, як гамірно навкруги, не раз повторив: «Ну, й веселі Терники сьогодні, як ніколи! Добре рубалися козаки, добре й гуляти вміють побратими наші». І вже понеслося між вогнищами: «Веселі Терники! Веселі Терники! Сам батько Хмель так сказав!». Тому козаки й назвали цю місцевість

Веселими Тернами.

Як підтвердження цієї легенди є й ще одна легенда. У Веселих Тернах на березі р. Саксагань полковник Харін Іван Миколайович заснував прекрасний парк на території якого залишились стояти вікові дуби за легендою під ними відпочивав сам Богдан Хмельницький після Жовтоводської битви. Це легенда, а можливо і правда.

Складний шлях пройшли Веселі Терни за роки свого існування. Давня й героїчна їхня історія. Це мальовниче і прекрасне селище, що стоїть на правому березі річки Саксагань на півночі Криворіжжя, є перлиною цих земель. Тривалий час тут змінювалися господарі та землевласники.

Остаточне піднесення регіону розпочалося із початком видобутку руди у 80-х роках ХІХ ст. різними акціонерними товариствами та підприємцями. З цього часу розпочався економічний, культурний та господарський розвиток краю.

Сьогодні Веселі Терни – це назва одного з житлових масивів, історична місцевість в Тернівському районі міста Кривого Рогу.

Спокійні води Саксагані

Її розливи весняні

Так щедро й ніжно омивали

Колись Григорівські Терни.

Василь Дейнега

У ХV-ХVІІІ ст. простори Веселих Тернів належали до земель Війська Запорізького Низового. Після того, як у 1734 р. на землях Війська Запорозького було започатковано паланковий поділ, територія краю за результатами межування 1768 р. увійшла до Кодацької паланки.

У 1744 р. на місці сучасних Веселих Тернів існував зимівник козака Щербинівського куреня Петра Литвина під назвою Великі Терни. Після його смерті у 1760 р. на цих землях поселився відставний військовий старшина, писар Кодацької паланки Григорій Іванович Шрам. У 1761 р. він отримав Атестат від Коша Нової Запорозької Січі на

землеволодіння, завів тут великий зимівник, влаштував у ньому багато землянок і мазанок, перевіз з-під Києва в степи Криворіжжя своїх родичів і

знайомих та разом з ними завів величезне господарство. Так утворилося невелике поселення назване вже Григорівськими Тернами. Упродовж десятиліття земля ця процвітала. Про козацьке минуле краю сьогодні нагадує веселотернівчанам пам'ятний знак у сквері 40-річчя Перемоги з написом: «...Около 1760 года здесь поселился отставной войсковый старшина Григорий Шрам...В 1765 году...местность эта называлась уже Григорьевские Терны».

Власники Веселих Тернів

Після повалення Запорізької Січі в 1775 році угіддя Шрама піддалися конфіскації і були передані Катериною II у власність військовому лікарю, штаб-лікарю, надвірному раднику Івану Давидовичу Зоммеру. У 1782 році при складанні загальноімперської ревізії місцевість ця стала називатися Весело-Тернівська слобода.

На початку 1785 року мешканці слободи Веселі Терни, згідно загального бажання, вирішили спорудити собі церкву. За сприяння землевласника І.Д. Зоммера у лютому 1788 року була побудована дерев'яна церква на честь св. Григорія, яка в травні того ж року згоріла.

Після смерті І.Д. Зоммера з 1789 року новим господарем цих земель стає голова Катеринославського губернського магістрату, колезький асесор Михайло Васильович Шляхтин. У травні 1791 року М.В. Шляхтиним розпочалося будівництво нової церкви Архистратига Михаїла, яке завершилося лише у 1806 р. Нова церква була цегляна, однокупольна, виконана у стилі російського класицизму, створена за проектом відомого архітектора М.А. Львова. На жаль, до наших днів не збереглася - у середині 1930-х рр. вона була зруйнована в рамках антирелігійної політики радянської влади.

У 1821 році Михайло Шляхтин розділив поселення між двома своїми синами Степаном та Василем, після чого північна та південна частини селища отримали різні назви – Степанівка та Новопавлівка. Назва Степанівка не прижилася, натомість північна частина продовжувала й надалі називатися Веселі Терни. Щодо Новопавлівки, то під такою назвою південна частина у якості самостійного села проіснувала до 1920 року, поки знову не увійшла до

складу Веселотернівської сільської ради. Але і до сьогоднішніх днів зберігає народна пам'ять топонім Новопавлівка для південної частини житломасиву.

Протягом 1867-1873 рр. 800 десятин маєностей Шляхтинів були продані з торгів полковнику І.М.Харіну, а 4 тис. десятин – німцям-менонітам, які заснували тут декілька своїх колоній: Зелене Поле (Грінфельд), Кам'яне Поле (Штейнфельд), Високе Поле та Веселе Поле.

Веселі Терни на початку ХХ ст.

Вже в кінці ХІХ ст. сформувався умовний розподіл села Веселі Терни на 3 частини за географічним критерієм: та частина, що йшла в бік рудника Колачевського, називалась Новопавлівка; центр – колишня Степанівка; і Ворівка – в бік так званого Харінського рудника (зараз Першотравневий кар'єр). *«...За Кутком, за щедрим Озером... мешкала Ворівка, сама таємнича частина Веселих Тернів. Одним краєм вона впиралася в Озеро, другим в похмурий Приворотний рів, де, розказували, жила різна звірина, вовкулаки, перевертні, відьмаки і який перейти вночі не наважувався самий відчайдуха»* (Вадим Яцик. «Біля старого млина»)

Ще в 1831 р. Веселі Терни стали центром однойменної волості Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії. На початку ХХ ст. село набуло ролі значного торгівельно-промислового центру, чому сприяв не лише видобуток покладів багатой залізо руди в околицях поселення, але й вигідне його розташування у вузлі декількох торгових трактів і залізничної станції «Колачевська», яка знаходилася поряд.

З давніх часів Веселі Терни знаходились на давньому татарському шляху (Кучманському); коли на ньому було відкрито поштові гони, то маршрут проходив в околицях села. Існували православна церква, синагога, школа, торгові лавки, корчма. У центрі села була Базарна площа, де проводилися три великі ярмарки, всі вони припадали на релігійні свята: Благовіщенська (25 березня), Семенівська (1 вересня) та Михайлівська (8 листопада). А по неділях територія перед мостом через Саксагань довгий час використовувалася як стихійний ринок, де продавалися найрізноманітніші товари та харчі. Недаремно торгівельні обороти села в 1900 р. досягали разом із суміжною Новопавлівкою 188 тисяч рублів на рік.

На початку ХХ ст. бурхливу діяльність в селі розгорнуло Верхньодніпровське повітове земство. Протягом 1912-1914 рр. споруджена земська лікарня, відкрилась аптека, здійснював прийоми зубний лікар. У 1915 році земство відкрило ветеринарну лікарню. У 1904 році через річку Саксагань побудовано новий бетонний міст і прокладено шосейну дорогу. Ще в 1903 році поряд збудовано млин та олійницю, які приводились в рух великим дизелем. За свідченням старожилів, млин переробляв за добу 3600 пудів зерна.

Помітний слід у розвитку селища залишив Панас Васильович Феденко – член Української Центральної Ради, історик, публіцист, письменник, політичний діяч зі світовим ім'ям. Повернувшись після Лютневої революції 1917 р. на Катеринославщину, він став одним з ініціаторів відкриття українськомовної гімназії в рідному селі. Відкрита у жовтні 1917 р.,

Веселотернівська народна гімназія з вищою початковою школою стала першою в своєму роді на Криворіжжі.

Уродженкою Веселих Тернів була й колишня учениця цієї гімназії Віра Лук'янівна Бабенко, розвідниця та зв'язкова відомого отамана Степової дивізії Костя Пестушка-Блакитного, розстріляна разом з сестрою та іншими учасниками антибільшовицького повстання в Жандармській балці у Катеринославі у 1921 році.

Витоки історії

Територія сучасних Веселих Тернів була заселена з давніх часів. Виявлені в різних частинах селища поховання та речові знахідки свідчать про перебування тут людини вже в епоху міді та бронзи.

З X до VII ст. до н.е. край стає ареалом кочування кіммерійців. У IV-V ст. до н.е. по цій території кочували скіфи, а на рубежі нашої ери – сармати. Зустрічаються сліди перебування ранніх слов'ян протягом II-VIII ст.

З XI до XIII ст. край входить до сфери впливу придніпровських половців. З середини XII ст. в межах всього Криворіжжя відноситься до складу східної монгольської держави – Золотої Орди і до початку XV ст. залишалось теренами кочів'їв спочатку половців, а потім буджацьких татар.

Веселі Терни сьогодні.

Минають роки. У 2019 р. Веселі Терни відзначили свій черговий ювілей: 275 років від часу першої офіційної згадки у писемних джерелах. На сьогоднішній день селище і надалі розвивається та творить власну історію. Поблизу здійснюють свою діяльність декілька промислових підприємств, найбільшим з яких є Північний гірничо-збагачувальний комбінат, що дає роботу більшості населення мікрорайону. В самому селищі функціонують різноманітні заклади життєво важливих сфер людського існування. Освітню галузь розвиває Криворізька ЗОШ I-III ст. №40. Потреби дітей дошкільного віку забезпечує дитсадок №54 «Капітошка». Наряду з цими установами успішно діють заклади професійно-технічної освіти, серед яких найбільшим є філіал Криворізького навчально-виробничого центру. Культурному розвитку та відпочинку жителів Веселих Тернів слугує 2 заклади культури: бібліотека-філіал №6 для дорослих та Тернівський філіал Криворізького міського історико-краєзнавчого музею. Духовний розвиток реалізовується в новій церкві Архистратига Михаїла. Проте веселотернівчани йдучи вперед, продовжують дбайливо зберігати пам'ять про давноминулі події та тих, хто залишив свій слід в історії рідного краю.

Криворізька міська бібліотека для дорослих